

Forfatterne:

Bollig oplyser i bogen bl.a., at han er overlæge i Palliativ Team på Sygehus Sønderborg. Han var som 17-åring førstehjælpsinstruktør, derefter redder, siden læge i ambulancetjenesten. Som læge er han uddannet i en række specialer bl.a. palliativ medicin. Ifølge internettet har han en doktordisputats fra Bergen Universitet 2017. Ifølge bogen er Bollig bl.a. Clinical associative professor i Palliativ Care ved Syddansk Universitet, dertil atter ifølge bogens indledning en international kapacitet specielt i Norden og i Tyskland inden for feltet. Bollig har en række faglige udgivelser bag sig. Jeg opfatter Bollig som en naturlig hovedforfatter til *Sidste Hjælp*.

Ingeborg Kastberg er præst. Hun var sognepræst 1993-2010, derefter præst på Hospice Sønderjylland fra 2006, hvor hun i dag er kursusleder. Dertil medlem af Det Palliative Team i Region Syd fra 2011. Hun har treårig uddannelse i sjælesorg og psykoterapi. Hun er supervisor i folkekirken og har en master i sjælesorg ved Københavns Univeritet. Ifølge bogen har Kastberg ledet grupper for børn og unge, som har mistet forældre. Hun arbejder på en bog om, hvordan naboer, kolleger og venner kan hjælpe mennesker i sorg.

Sigrun Frank er uddannet socialrådgiver i 1987 med en efteruddannelse med diplom 2002. Frank har været kommunalt ansat med forskellige jobfunktioner. Fra 2012 knyttet til Det Palliative Team, Sygehuset Sønderborg.

Kirsten Helene Bachmann er sygeplejerske i Palliativ Team, samme sygehus, dette siden 2009. Hun har en diplomuddannelse ved EUC Syd, som er et center for erhvervsuddannelse. Studieretning: Sundhedsfaglig professionsuddannelse i palliation og kommunikation.

WHO's definition på palliativ pleje ifølge Sundhedsstyrelsen er:

“Den palliative indsats har til formål at fremme livskvaliteten hos patienter og familier, som står over for de problemer, der er forbundet med livstruende sygdom, ved at forebygge og lindre lidelse gennem tidlig diagnosticering og umiddelbar vurdering og behandling af smerter og andre problemer af både fysisk, psykisk, psykosocial og åndelig art”.

Bogen:

Sidste hjælp berører efter anmelderens opfattelse en vigtig del af menneskelivet. Idet jeg holder in mente, at bogen må være en del af en helhed af nyttig litteratur om emnet, kan det alligevel i de første afsnit virke en smule uklart, hvem der skal være målgruppen. Bogen må formodes blot at udgøre en del af hovedforfatter Georg Bollig's litterære produktion om emnet. Hensigten med *Sidste Hjælp* kan ikke være at give en udtømmende redegørelse for et meget facetteret emne som tillige, efter min opfattelse, er delvis præget af tabu. En fordel ved *Sidste Hjælp* er, at den er let at overskue, men alligevel beskæftiger sig med et emne som i almindelighed er vanskeligt.

På den begrænsede plads giver bogen efterfølgende en række oplysninger om lindrende tiltag i forbindelse med døden. Fx nyttige informationer om offentlige og private institutioner, som kan give støtte ved dødsforløbet og tiden umiddelbart efter døden. Der gives råd om fordele ved ophold på hospice, alternativt at dø hjemme under primær omsorg af familie, men med professionel støtte. Der peges på muligheden for at skrive livstestamente. Bogen berører fx, hvordan religiøse trosforhold eller afvisning af religiøs tro kan respekteres.

På grund af det objektive indhold tror jeg, at bogen kan være en støtte til den døendes pårørende. Og den kan fungere som faglig sidelitteratur til professionelle. Muligvis er en del af intentionen med bogen at motivere professionelle til at deltage i de kurser om palliativ pleje, som forfatterne tydeligvis kan tilbyde.

Holdningerne, som afspejles, er humanistiske og præget af vilje til omsorg. Bogen kommer alligevel ikke ind på den døendes subjektive verden. Dødsforløbet beskrives helt overvejende udefra fra de pårørendes og hjælpernes vinkel. Det beskrives fx i hvilken grad, den døende kan gives mundpleje i den sidste tid, men ikke hvordan, vedkommende eventuelt kan opleve det. Bogen nævner meget skematisk den kendte Kübler-Ross model for døendes faser af holdninger til døden, fra benægtelse til accept. Dette er velkendt og værdifuldt. Og der tegnes et skema med overlappende cirkler, som symboliserer abstrakte aspekter af såvel livet som døden; Fysisk, eksistentielt åndeligt, socialt og psykisk. Dette antydes så skematisk, at det højst har akademisk interesse; men vil næppe være interessant for den døende eller for pårørende.

Den handlingsrettede vejledning må altså ses som nyttig. Og den gennemgående omsorgsrettede holdning er på sin egen måde respektfuld. Det, som ikke er med i denne bog, er nogle bud på, hvordan den døende subjektivt kan opleve at dø. De, som har fulgt dødsforløb, vil være bekendt med, at der er flere måder, det kan foregå på. Når døden strækker sig over tid, kan der være perioder med gode ressourcer til eksistentielle overvejelser, som ikke kortfattet kan rubriceres under faserne hos Kübler-Ross. Der vil være perioder, hvor den døende kan deltage i de beslutninger, som bogen giver nyttige indspil til, men der vil også, næsten uundgåeligt, være tidsrum, hvor den døendes tankeverden, følelsesliv og hele oplevelsesverden vil være af en anden art. For en del døende gælder det, at den sidste tid vil være smertefuld, og at dette vil blive lindret med medicin, som også ændrer den øvrige bevidsthed. Smerte vekslede med angstfulde hallucinationer, oplevede repriser af traumatiske oplevelser og andet kan være en del af bevidstheden. Nogle vil opleve fredfyldte subjektive tanker. Relationerne mellem den døende og de pårørende vil være i forstærket fokus. Denne bog er et lille skrift, som ikke kommer ind på disse ting.

Der er for tiden en stærkt ladet debat om aktiv dødshjælp, som heller ikke berøres i denne bog. I den forstand at man i forlængelse af WHO's definition af palliativ pleje kan lægge vægt på, at det levende liv som sådan, er det vigtigste, er der sammenhæng i, at temaet aktiv dødshjælp undgås i bogen. I den forstand imidlertid at det levede liv skal have "livskvalitet," kan der lægges andre betydninger i formuleringen fra WHO.

Denne anmelder mener, at der for tiden sker en voksende objektivisering af patienter, sociale klienter og andre grupper i samfundet. Vi får i stigende grad et behandlersamfund, hvor klienternes oplevelser i væsentlig grad er fraværende. Som mennesker har vi en udpræget evne til at sætte os ind i, hvordan vore medmennesker har det, og vi kan gøre dette bedre.

Denne bog er efter anmelderens opfattelse en fin lille bog, som tager fat på et tabuområde, døden. Bogen er præget af vilje til omsorg. Men der genstår spørgsmål af interesse for hovedpersonerne, som må finde svar andet sted: Hvordan er det i grunden at dø?

